

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, ערב שבת פקודי - "החודש"
כ"ח אדר תשפ"ה - שנה ל' גליון א'תסב

הדפסה	מועד	דף
אנטיגרפון	18:51	20:01
לונדון	18:12	19:20
ווינסטוקליף	18:06	19:07
מאנסיסטער	18:23	19:33
ווינץ	18:04	19:33
אמיסטרדם	18:50	20:02
נירנץ	18:32	19:38
פאריז	18:58	20:05
בעלזא	18:32	19:41

מבדוקי החודש: ראש חודש ניסן ביום ראשון
המולד: בעפרא דשבתא בטעק 1-07:46

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ז"ל רייז וזוג מרת רחל פרומט ע"ה בת הגה"ח ר' אברהם צבי רומעלצ' זצ"ל

פלאות עדותיך

כתיבת שמות הקודש בספר תורה - בעשרה! / מנהג הקדמונים שהיו מניחים מקום חלק וכשסיימו כתיבת הס"ת היו מטהרים עצמם וכותבים כל השמות! / "כאשר צוה ה' כן עשו" - לרבות את הדברים שעדיין לא היה לו שהות ללמדם

ויעשו את ציץ נזר הקדש הזה טהור ויכתבו עליו מכתב פתוח חותם קודש לה' (לט, ל). איתא ב'מושב זקנים' לבעלי התוס' בזה הלשון: "מכאן (ממה שנאמר 'ויכתבו' בלשון רבים) היה אומר (רבי יהודה) החסיד, אדם שכותב אזכרות במזוזה ובתפילין ובספר תורה, צריך עשרה, ולטבול ולהיות במקום טהור, מפני שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה".

ואמנם ב'ספר חסידים' לרבי יהודה החסיד (כת"י פאראמא, אות תתתקסב) מצינו כן בדבר חידוש, וז"ל: "כתיב 'ויכתבו' (לשון רבים), לימד שבפני רבים נכתב השם, כגון בעשרה, וכתבי (ויקרא כב, לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכן היו הראשונים עושים, כשכותבין ספר התורה היו כותבין השמות בעשרה צדיקים, ויש אומרים הוצרך בפני רבים לכתוב, כדי להזהיר שיתקבץ לשמה, שאם יכתוב שלא לשמה שטעון גזירה, וגם האותיות בפנים אחת כולם היו, והיו הבקיאים קודם כותבין על הקלף, כדי שיראה הסופר המובהק והמוכרח כהלכה".

יתר מיכן מצינו ב'ספר האשכול' לרבינו אברהם ב"ר יצחק אב"ד זצ"ל מנרבוטא (מהדור אלבעק דף סא: עמ' 162), ובמהדור נהל אשכול ח"ב (עמ' 54) וז"ל: "ושמיע לן דהאידינא איכא הרבה מן הסופרים דאין כותבין בו (בספר תורה) השמות, אלא מניחין חלק במקום השמות, וכשמיסימין ספר תורה כולו מטהרין עצמם וכותבין כל השמות כולן, ואיכא נמי מנהג מן דמית בי עשרה כשכותבין, ולאחר שכותבין מפטירין בקדיש יתגדל ויתקדש כוליה קדישא".

גם בפירושים ופסקים לרבינו אביגדור צרפתי זצ"ל, מבעלי התוס' (פר' פקודי, פסק קלב), מצינו כיצא בו, בזה"ל: "ויכתבו עליו מכתב פיתוחי חותם קודש לה'". וקשה מהו זה שאומר 'ויכתבו' לשון רבים, וכי אחד מהם לא היה יכול לכתוב שתי תיבות הללו: קודש לה'. וי"ל האילו הוצרך לכתוב את השם קודש לה', לא היה נכון שאחד היה כותבו, אלא עשרה עמדו עליו שיכונו כולם בכתיבת זה השם לשמו, והיו כאילו כתבוהו כולם. מכאן פסק, דנוהגים כותבי ספרי תורות שלא לכתוב את השם עד שיסיימו כל התורה, ואז מאספין עשרה בני אדם וכותבין השמות".

וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו וגו' (לט, מג). ביאר הגאון הצ"ח ב'העמק דבר' ההכוונה על הציוויים שצוה ה' את משה בקבלות בעל פה, "והיה לפלא, כי עוד לא היה שהות כל כך ללמוד כל ההלכות ולהשיג בפיהם שיגיע למעשה בלי שיבוש, ובאמת כל זה נעשה בכח בצלאל שהיה בצל א-ל וכיוון מעצמו הלכות המשכן, כמו שידע משה, וכדאיתא בירושלמי פאה (א, א)".

- וכי"ה ב'תוספות השלם' - ומסיים שם: "והקשית לו מאין לך שצריך ואל סגי ב' א ג, ונראה דאין דבר שבקדושה פחות מעשרה", ע"ל. וראה גם ב'לקט יושר' (י"ד, עמ' 59) דבעל 'תורת הדשן' זצ"ל כשהתחיל לכתוב ספר תורה היה שם מנין עשרה.
 - האידינא אין נוהגים כן, וראה אריכות בדון בשו"ת זכר יחוסף להגאון ר' זכרי' יוסף שטערן זצ"ל אב"ד שאוועל (א"ח סי' עח אות ד), ואמנם למעשה כתב ב'קטת הסופר' (סי' יא, ח): "יש סופרים וזרירים שלא לכתוב שם קודש בלי טהרת הגוף, ונכון הוא" ע"ש.
- וכתב על כך הגר"י סורוצקין זצ"ל בספרו 'אזנים לתורה' (כאן): "ואף שיש סופרים מדקדקים לטבול לפני כתיבת האזכרות, אבל מעולם לא שמענו שיכנסו עשרה אנשים לקדש את השם לפני כתיבתו, ומכל שכן שאין מקום לחומרה זו באורח חיים הלכות תפילין, וביותר דעה הלכות ס"ת ומזוזה". עניינו, והגר"מ שטרנבוך שליט"א העלה בספרו 'זכמה ודעת' (כאן): "ואולי, כשם שהגה"ש הסופר טובל בבוקר ומספיק לכל השמות שכותב במשך היום, כך לענין כתיבת השם בציבור, מספיק כשמתפלל שחרית בציבור, ואומרים קדושה בעשרה, כבר קידש בציבור את השם לאותו יום, ואז יכול אח"כ לקדשו בכתיבתו גם ביחיד... ואם כן ע"כ ראוי ליהרר בסופר הכותב אזכרות, שיקפיד לקדש את השם בציבור בכל יום בבוקר, והיינו שיקפיד להתפלל עם הציבור ולומר עמיהם קדושה... ולפי זה יש ענין שכתבתי תורה רק אחר שהתפלל כבר ואמר קדושה עם הציבור".

מעשה רב

"שתרחמני עוד בגלותי לגאלני"

ויו"ע, התאנה לאמור: "אוי, כסבור הייתי שלאחר כל התלאה שסבלנו, יודור המשיח לבוא, ואילו הרב מבעלזא אומר שהגאולה תבוא קמעה קמעה..."

אותיות מהכימות

הנה זה נא לפרקים, זמן לגאול לנאליס מארקוס (מוסף לשבת החדש, ככתב "אתה קדוש"). יס לפסח הסונה, על פי פסוק כ"ק א"ל (מן מסר' מבעלזא ז"ע) ז"ל, את הפסוק (תהלים נ, יג) "לפני ה' כי בא כי בא לפשו הארץ", שהגאולה העתידה באה תמיד בכל פעם ובכל זמן, אף בתוך זמן הגלות, ובכל פעם שבני ישראל נטושים בלילה ח"ו, ממשיך להם ה' יקושת מהגאולה העתידה, ועל ידי זה נגאלים בכל פעם מהלילה שקרויים בה בלילה עת, ולזה התכוון דוד המלך ע"ה כשפסל ואמר "כי בא כי בא", כלומר, שהגאולה באה לפרקים, קמעה קמעה (ירושלמי ברכות פ"א ה"א). וזה תהפוך כוונת הפיוט: "הנה זה בא לפרקים", היינו בלילה המשיח והגאולה העתידה באה לפרקים, מעט מעט בכל פעם ובכל זמן, ועל ידי זה זמן לגאול לנאליס מארקוס", כלומר, שגם בזמן הגלות, בכל עת שישאל נטושים בלילה ח"ו, ויס' 'לנאליס מארקוס' (מאמרות האזכרה), גואל אותם ה' על ידי ששמשך להם יקושת מניס הגאולה העתידה.

כ"ק מן מסר' מבעלזא ז"ע (לקט שפתי קודש) הגיע אפוא השפע הייח' לבקר בהיכלו של מרן מהר"א והביע את כאבו: "מדוע זה יתמהמה עוד המשיח אחר כל מה שסבלנו?".

השיבו מרן ז"ל תשובה נוראה: "וכי סבורים אתם שטובה תהיה ביאת המשיח לכלל ישראל של מיננו? הלא טוב יהיה אילו יבנו תחילה מחדש את חורבות היהדות, לקיים מה שנאמר 'והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם', ורק אז יבוא משיח במהרה" - - -

הרה"ג ר' משה וויטמאן שליט"א ע"פ: "אור הצפון" (ק"י ק"י, קמדה)

איצר פלאות התורה על הגדה של פסח

ההגדה שכלל ישראל מצפה אליו
דיצא מדרש בע"ה בימים הקדושים
ויהיה ניתן להשיג בחנויות ספרים המובחרות

הפצה והמחנה: ירושלים, ישראל
03-5435884 או 02-992-4603
באדי"ב ט"ז: 718-437-0054

ברחוב של לבוב העיר הגדולה, התחלך החסיד ר' אבא לרגלי מסחרו. לפתע צדו עיניו מרכבה חדורה, ועליה דמויות הדוד של חסידים המוכרים לו, והנה נדמה לו שראה גם את פני רבו, כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ד מבעלזא ז"ע, נהדר בכבוד על המרכבה.

נרגש ר' אבא ותמה: "וכי לאיוו סיבה הגיע מרן הנה? וכיצד זה לא שמעתי על ביקורו בעיר?".

חישוב ר' אבא במהירות, כי אם אכן מבקר הצדיק בעיר, בוודאי יסור כמנהגו לביקור נימוסין במוענו של מרא דאתרא, שבימים ההם היה זה הגאון רבי אריה לייב ברוידא זצ"ל בעל 'מצפה אריה'. החיש אפוא את צעדיו לעבר בית הרב. ואכן עם בואו שמה הרגיש בתכונה רבתי השוררת שם, ותוך רגעים ספורים ראה והנה אותה מרכבה מגיעה ונכנסת לחצר הבית, מטנה הופיע מרן בהדרה, ונפגש עם הרב דמתא שיצא בבגדי שבת לקבל את פני הקדוש בהערצה.

ויהי כראות מרן את ר' אבא עומד בחצר, הביע את שמחתו והפטיר: "אני נהנה לראותך כאן".

נכנס ר' אבא אחר רבו פנימה, והיה עד לשיחתם של חכמי ישראל, אודות גזירה קשה שריחפה באותה תקופה על אחינו בני ישראל, אשר בגינה הגיע מרן במפתיע לביקור בוק בעיר, כדי לשדל את המושל למען ביטולה.

"בעלזא רבו", פנה הרב לאורחו הדגול, "הלא כבודו פועל ישועות בקרב הארץ, מדוע אינו פועל שכבר נזכה לביטול הגזירה הגדולה של הגלות, ובכך ניפטר מהצורך בביטול הגזירות הקטנות?!"

"וכי התעלמו מענינים דברי רש"י הקדושים?", השיבו מרן. "לאיזה רש"י כוונת הרבי?", תמה הרב. ביאר לו מרן, כי הנה במסכת כתובות (ק"א, ב) מבואר שאחת משלוש השבועות שהשיע הקב"ה את ישראל בצאתם לגלות היא: "שלא ידחק את הקץ", ופירש רש"י: "שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדי" - - -

"אם כן", נענה הרב, "יפעל נא הרבי לכל הפחות שכבר יתחילו הגאולות הקטנות שלפני הגאולה הגדולה, כמאמר הירושלמי (ברכות פ"א ה"א): 'כך גאולתן של ישראל קמעה קמעה'..."

הוארו פני מרן, ואמר על כך אכן מעתירים אנו בפיוט למוקם של שבת החודש: הנה זה בא לפרקים. זמן לגאול רצוצים מארקים.

שנים רבות לאחר מכן, לאחר שעברו בני ישראל את סאת היגונים בשואה האיומה, חזר פעם כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"א מבעלזא ז"ע על דברי אביו אלה, בשבת החודש, אך כאשר הגיעו דבריו לאוזניו כ"ק האדמו"ר בעל 'שפע חיים' מצאנו-קלויזענבורג

אמרות טהורות

לא נברא הוזהב אלא בגלל מלאתת הקודש

כל הוזהב העשוי למלאכת ככל מלאכתת הקודש (לה, כה). הנה, עיקר בריאת הוזהב היה "כדי שיעשה המצות עם המעות, והיינו צדקה או נדבת בית המקדש, ולא להכניס המעות לצורך עצמו או להניח לבניו או להתענג את עצמו" (עי' שמורר לה, א; "אמור ר' שמעון בן לקיש, לא היה העולם ראוי להשתמש בוזהב, ולמה נברא, בשביל המשכן ובשביל בית המקדש" וכו'). וזהו הרמז: "כל הוזהב העשוי" ונברא בעולם, היתה לתכלית אחת: "למלאכת ככל מלאכתת הקודש".

תפארת שלמה (פר' ויקהל) **ישרש יעקב** ויכניס זה מביא החוד"א **ב'הומת אנך** בשם רבי ויוראל **הצופת**, שמוסר: **"זכ"ר עצי שיטים עומדים" – שעמדו בעולם לזה התכלית**, ואמנם בספר **לחם דמעה** על מגילת איכה (וויניציאה, סס"ה) לרבי שמואל אוהידה זצ"ל בעל "מדרש שמואל" (ערה"פ איכה ויעם וזה) הובא כע"ז בשם רבי ישראל **די קוראל** זצ"ל מביד"ר דיע"ק צפת ת"י (הובא ב**כרם שבת** – תשנ"ב, ק"ר קמה עמ' נא).

ככל שגוברת ההשתוקקות לרבר מצוה – כן הש"ת מסייע בידו

ותכל כל עבודת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו (לפ, לב). "איני יודע מה מלמדנו כל הפסוק. ונראה דמלמדנו דעת איך הבא לטהר מסייעין אותו (שבת קד). וכל מה שהתשוקה מתרבה בעשיית המצוה, השם יתברך למשען לו לגמור המצוה, הגם שהוא כמעט מן הנמנע, הש"ת עוזר לו.

ומשמעו זה הפסוק, דמלאכת המשכן היה למן הנמנע למין האנושי שתעשה על ידו, וכבר ידעת שכמה וכמה ענינים היו דרך נם, כמו הברית התינוק וכיוצא (שם צה). רק להיות גודל תשוקתם לקיים רצון יוצרם, עשו מה שהוא בחוקם וכוהם, והאמינו בה' ובטחו בישועתו, ועל ידי זה נגמרה העשיה, והוא שאמר: **"ותכל כל עבודת משכן וגו' – ותכל מלשון: 'בלתה נפשי' (תהלים פד, ג), שכל 'עבודת המשכן היה בתשוקה רבה, ועל ידי כך: ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו"**.

בכח ההשתוקקות לשלימות – שגלם קיום המצוה

יורא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' בן עשו ויברך משה (לפ, מג). יש לדקדק על כלל הלשון: **"והנה עשו אותה כאשר צוה ה'" ושוב "בן עשו"**.

ונראה לומר, כי לאחר שגמרו בני ישראל את מלאכת המשכן, התבוננו בנפשם ברב ענותנותם שהיו יכולים לעשותו ביתר שלימות וביתר שאת, כבונות ויהודים, עד שנכנסה וגם כלתה נפשם לתקן עשייתם שתהא בשלימות הראויה. ואמנם על ידי השתוקקות זו, שהיתה חשובה ביותר לפני הקב"ה, נחשב להם כאילו עשו את המשכן באותה שלימות אלה השתוקק באותה שעה.

וזהו: **"יורא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה" – בפועל ממש, ואחר אמר: "כאשר צוה ה' בן עשו" – מוכח על העשיה החדשה שנחשבת להם כאילו עשאו בשלימות הצריכה – כאשר צוה ה'.**

וזהו שכלל משה בברכתו, כפי שהביא כאן רש"י ז"ל, שאמר: **"יהי רצון שתשרה שכניה במעשה ידכם, יהי נועם ה' אליהם עליו ומעשה ידיו כוננה עלינו" – היא העשיה בפועל, "מעשה ידיו כוננה" – היא העשיה שנשלמה בכח ההשתוקקות והגעגועים, כ"ק מרן מדר"ד מבעלזא זי"ע** כאמור.

אמירה נעימה

ויעשו את בגדי הקודש אשר לאהרן ככאשר צוה ה' את משה (לפ, א). כבר דייקו המפרשים למה הפסיק בין מעשה המשכן וכליו (ושפר ויקהל) ובין עשיית בגדי הכהונה בזהב וכסף של פקודי העדה וכו'.

ויש לומר על פי דברי חכמינו ז"ל (מוכא ברש"י לעיל לה, כז): **"מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו ציבור כדי שמתנדבין ומה שמתנדבין אנו משלימין אותו, כיון שהשלים ציבור את הכל שנאמר 'והמלאכה היתה דים', אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השוהם וגו', לכן התנדבו בחנוכת המזבח תחלה וכו'".**

נמצא איפוא, שלא הביאו הנשיאים נדבתם רק אחר שנודע מספר כל הגדבה שהביא הציבור למלאכת הקודש, כי רק אז ראו שהסרים אבני השוהם, והביאום הנשיאים. ולכן נכתבה עשיית בגדי הכהונה אחר פקודי המשכן, ולא כן מלאכת המשכן, שאותו התחילו האומנים לעשות מיד כשראו שהמלאכה היתה דים.

ונתתה את מזבח הוזהב לקטורת לפני ארון העדות (מ, ה). לכאורה, לפי הפשט בא הכתוב לציין את מקום מזבח הקטורת, שיהא מכוון לפני ארון העדות. אבל אם כן היה לו לכתוב לקמן גבי משה שהקים לפני הארון, ויש כתוב שמקומו הוא "לפני הפרוכת" (פסוק כז, וכן כתוב בפרשת תצוה (ו, י) שיהא לפני הפרוכת.

ונראה, שהקדמונים מהם אמרו, דמעם הקטורת הוא, מפני שלא יהא ריח כבמקומות שמפספסין ובשר ושוורפין והחליבם תמיד יום ולילה, ולכן להמיר את הריח ציבור לפטם הקטורת ולהריח בשמים. וכבר צווחו על זה, דאם כן מדה ומשקל למה לי, ולמה חייבה כרת למפטם כמותה (עי' רבינו בחיי שמות ל, א ד"ה ועשית מזבח מקטר קטרת).

ולדעת, קטורת של שבעת ימי המילואים יוכיחו, שעדיין לא קרבו קרבנות הרבה, ופרקו כל יום את המשכן (כמוכא ברש"י במדבר ז, א) "וזהו שאמר, שלא תדמו שהקטורת הוא לצורך הבאים לחצר, רק הוא לריח נחוזה לצורך גבוה. וזה ידוע להבאים בסוד ה' כמה פלאים מרומם בקטורת. ולכן אמר: **"מזבח הוזהב לקטורת לפני ארון העדות**, היינו, שהקטורת ידעה לצורך שכונת כבודו אשר שכל על ארון העדות ששם יעד כבודו הש"ת, ודוק".

פרשת החודש

חודש ניסן – חודש של השפעות ניסים לישראל

החודש הזה לכם ראש החדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות יב, כ). "הכלל, כי לפעמים מנסה המלך מדינות שלו אם אוהבים אותו ועובדים אותו באמת, ולפעמים המלך מנסה המדינות אם הם אוהבים את בניו. וכן הוא בתשרי, הש"ת דן את העולם אם הם אוהבים אותו ויראים ממנו, ובניסן הש"ת דן את העולם אם הם אוהבים את בני ישראל. ולכן, פרעה שעשה רעה לישראל, לקח הקב"ה אותו בזה החודש. וזהו הרמז: 'החודש הזה לכם', כלומר בשבילכם, 'ראשון הוא לכם לחדשי השנה', כלומר **השפע הנשפע מואת הש"ת בחודש ניסן והמשפט הוא בשביל ישראל, ומי שעושה רעה לישראל הקב"ה נפרע ממנו ועושה ניסים לישראל"**.

יתרון דעת

שלשים יום קודם החג ערב פסח שחל להיות בשבת (ב)

תיאורים נפלאים מגדולי הראשונים והאחרונים בענין מנהגי שבת ערב פסח/ אפיית המצות/ שחרית בהשכמה ובמהירות/ כיצד ומתי מקיימים סעודה שלישית/ דרשת שבת הגדול, ועוד

כשחל י"ד בניסן להיות בשבת, היה מהר"ם (מרוטנבורג זצ"ל) אוכל סעודה שלישית על שולחנו בבוקר, ולערב אוכל פירות, כי שמא לא יצא במה שאכל סעודה שלישית בבוקר קודם מנחה גדולה, לפי רבינו תם (שו"ת 'ספר הישר' סי' מה ס"ו) שפירש שסעודה ג' אינה אלא לאחר מנחה גדולה, כדאינא במסכת שבת (ק"ה). קערות שאכל בהם ערבית ידיחן שחרית, שחרית ידיחן במנחה. ושמא יצא במה שאכל סעודה ג' בבוקר, שאמר משם דודו הר"ר נתן שאמר לו, שיש בתרגום ירושלמי של זה הפסוק (שמות טז, כה) "אלוהיו היום", ג' פעמים 'היום', מן הדין אנא ידע דבר ישראל חייב למיכל ג' סעודות בשבת, חזא ברמשה וחדא בצפרא וחדא בערבית וכו'. ונהוג העולם לעשות סעודה ג' במנחה ב"ד בניסן שחל להיות בשבת בפירות, ואינו יוצאים באותה של שחרית, ובשאר שבתות צריך לסעוד סעודה ג' אחר מנחה גדולה ולא להפסיק בסעודה של שחרית. ואומר (מהר"ם) **שצריך אדם לעשות סעודה ג' כשחל י"ד ניסן להיות בשבת, קודם זמן מנחה קטנה**, כדי שיאכל מצה לתאבון בלילה וכו'.

תשב"ץ קטן לרבינו שמשון ב"ר צדוק זצ"ל, תלמיד המהר"ם מרוטנבורג זצ"ל (אות כז-כד, ענ"ש). וראה עוד בשו"ת הרשב"א המיוחסות סי' רי)

שאלת ממני אודיעך, איך אני נוהג בסעודה שלישית כשחל ערב פסח בשבת. תשובה: אחר שראיתי כל הדעות אני רגיל במצה עשירה כשיעור כוית לבד, כדי לאכול מצה לתיאבון, כי לעשות אותה סמוך לסעודה ראשונה אינו נכון, כי כשם שהם חלוקות בתפילות וחונם כך צריך שיהיו הסעודות כל אחת בזמנה, וכן הדבר לפי טעם המצה למשכילים; ולעשות אותה במיני פירות, אין זו סעודה, לפי שצריך פת, ולדעתי שתי ככרות, וצריך כוס של ברכה, הכלל, שלא תשתנה משאר סעודות. ולמלאות כריסו ממצה עשירה לא יאכל מצת מצוה לתיאבון, הלכך הנוהג שיעורן שולחנו ויברך 'המוציא' על מצה עשירה ויאכל ממנה כוית ויברך עליו ברכת המזון על הכוס, ואף על גב דכתיב (דברים ה, י) "ואכלת ושבעת וברכת", הני מילי מן התורה אבל מדרבנן אפילו לא אכל כוית מברך עליו (עי' ברכות כ), ויאכל וישתה דברים המגדירים את הלכ כדי שיאכל מצה לתיאבון.

שו"ת הרדב"ז (ח"א סי' טפט. אמנם מנהג בני אשכנז הוא שאין אוכלין מצה עשירה אפילו בערב פסח, כדאי' ברמ"א סי' תמד ס"א)

ערב פסח שחל בשבת, היאך נוהגין בסעודה שלישית. וסועדין סעודה שלישית של מנחה בפירות, מפסקי הטורים (או"ח סי' תמד), ובהנהגות מיימוניות בפרק י' (רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ב אות ח) כתוב: **רבינו תם ז"ל היה רגיל לאכול מצה עשירה שנילושה בביצים בלא מים בארבעה עשר שחל להיות בשבת בסעודה שלישית**, וכן משמע בירושלמי, אמנם מהר"ם ז"ל אומר לעשותה בדבש או בחלב, כי יש אורסים בביצים, ע"כ. וכתב הרמב"ם ז"ל (הל' חמץ ומצה פ"ה ה"ב) שאם יתערב בדבש או בחלב מים אפילו כל שהוא הרי אלו מחמיצין. ע"כ. ואני הצעיר מעולם לא סעדתי אלא בפירות, וכן כתוב שם בספר הוזהר בסדר אמור אל הכהנים בפרשת אלה מועדי ה' (דף צה ע"א): אמר רשב"י ע"ה מיומאי אשתדלנא דלא בטילנא סעודתא דשבתא אפילו באינון יומי דאשתכח ביה אושפיזה דא. ע"כ. וכו'.

תיקון ישישכר (דף ל, א) להאגון רבי יששכר (בר' מרדכי) סוסאן זצ"ל [מגדולי רבני וחכמי צפת בדורו של מרן ה"ית יוסף' זי"ע]

שאלת ממני אודיעך דעתי על ערב הפסח שחל להיות בשבת אי עדיף לאפות מצה שמורה מערב שבת או במוצאי שבת.

תשובה: זו מחלוקת בין הראשונים נוחי נפש, אבל מנהגינו לאפות הכל מערב שבת, משום טורח וי"ט, ועוד שהוא טרוד במצות הגדה ולא יהיה לו פנאי, וכל שכן באתרין שאין לכל אחד חטה שמורה משעת קצירה וצריך לאפות לכל הקהל ואי אפשר לעשותו במוצאי שבת. ותו שמא יבוא ליד חילול שבת כי הא דאמרין (כתובות ה) גזירה שמא ישוחט בן עוף, ואע"ג דחביבה מצוה בשעתה, שאני הכא דאיכא לא הני טעמי. ואי משום חיבוב מצוה, אין חיבוב המצוה אלא בזמן קיומה, דהיינו אכילת המצה, לא זמן אפייתה, תדע דהא בשאר שנים אנו אופין אותה אחר חצות בזמן הראוי לשחיטת הפסח, א"ע"פ שאין זמן אכילתה עד הלילה.

שו"ת הרדב"ז (ח"א סי' תעז) שאלת ממני אודיעך דעתי על ערב פסח ביום שבת קודש ובו הוא שבת הגדול, והיה האב"ד דורש בבית הכנסת בשבת הקודם הסמוך לשבת של ערב פסח. ובשבת שבו ערב פסח היו משכימין לבית הכנסת אום פינף אוער (בשעה חמש), ואומרים באותו שבת בהשכמה תהלים ושיר

היחוד קודם התפילה של שחרית. ואח"כ היו מתפללין תפילות שחרית ומוסף, וממהרין לצאת מבית הכנסת כדי שיהיה זמן לאכול סעודת שבת שחרית, ומיד סעודה שלישית בסעודות של חמץ קודם זמן הביעור של החמץ כנהוג וכדין אם יהיה ערב פסח בימות החול שהוא אום ניין אוער (בשעה תשע), וזמן ביטול חמץ אום צעהן אוער (בשעה עשר). וקודם הביטול חמץ, אם יהיה נשאר חמץ, יתן לאינו נימול.

ואם אי אפשר לאכול מיד שלש סעודות אזי יכול לעשות סעודה שלישית בבשר ודגים ממאכלות שנתבשל קודם לשבת לחג הפסח (כח יהודה' להאגון רבי יהודה מיכל בינגא סג"ל זצ"ל מק"ק פראנקפורט. נלכ"ע י"ט אלול תקל"ז).

סעודה שלישית בשבת זה עושים בפירות ומיני תרגומא, והפירות צריכים להיות משבעת המינים, ויקבע של שבת בברכה אחרונה. ואם אין לו פירות משבעת המינים יקח שאר פירות או דגים שנתבשלו בקדירה של פסח (עונה כצאן יוסף).

מנהגי פראנקפורט (עמ' קכ-קכא)

בשבת ערב פסח כתב בעל 'כנסת הגדולה' באו"ח סי' תמ"ד, טוב להזהיר לחזן שלא ינגן, שלא אריך בתפילה ושלא יאמרו אותה בנחת, שמא יבוא עת איסור חמץ (וכ"כ בספר חסידים סי' שיד). וכל שכן כשיש שמחה בקהל, כמו מילה וכדומה לה, שאי אפשר שלא יאריך קצת הן בניגון הן בתורה, ראוי להתחיל ולהתפלל תיכף אחר שעלה עמוד השחר, כי היכי דלא ליתי ליגע באיסור חמץ. עכ"ל.

ומה שכתב שם עוד, זה לשונו: ולענין הדרשה שנוהגים מרביצי תורה לדרוש בשבת הגדול, טוב לדרוש אותה אחר תפילת מנחה ולא בשחרית, ומנהגי לדרוש בשבת שלפני שבת הגדול, עכ"ל.

נ"ל המהיג, שהמנהג שהנהיג הוא לדרוש בשבת שלפני שבת הגדול הוא יותר נכון, כי עיקר התיקון שדורשים בשבת הגדול הוא להזהיר את העם כיצד יתנהגו בצרכי פסח וביטול החמץ שהוא בכרת, כמו שכתבתי לעיל סי' ב', ומה הועילו להכמים בתקנתם אם דורשין אחר מעשה.

נוהג כצאן יוסף (עמ' ריב אות ה)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי שלמה הכהן מראדאמסק זי"ע - ה'תפארת שלמה' יומא דהילולא כ"ט אדר (תרכ"ו)

לקט עיבודות מאלפות, שיחות קודש ואמרות טהורות ועוד

סגולה שלא לבא לירי שאלת המץ בפסח

פעם אחת בקש ממנו הרב הגאון הצדיק חסידא ופרישא מו"ה ישראל יצחק זצ"ל שהיה אב"ד דק"ק פלאונא ולבסוף ימיו אב"ד"ק מלאווא, שיברך אותו שלא יהיה לו ח"ו שאלת חמץ בפסח. השיבו זקניו - ה'תפארת שלמה' - זצ"ל: אומר לכובר סגולה שלא יהיה לו ח"ו שאלת חמץ בפסח, והוא שילמד קודם הפסח הלכות פסח בעיון היטב ויהיה בקי בו, וזהו סגולה שלא יהיה לו ח"ו שום שאלה בפסח. ואמר הטעם, כי ה'שולחן ערוך' בא לפני השי"ת במרום - שיהיה להרב שאלות ובעל כרחו יהיה מוכרח ללמוד בשו"ע, כדי שידע לפסוק השאלות. אבל אם לומדים מקודם, אזי אין חשוי"ע מתרעם על הרב, ואין צריך לשאלות. עכ"ד.

לקוט תפארת שלמה (חו' תפארת, תשנ"ח). וראה 'נפלאות התפארת שלמה' אות כח. ובספר **'מעדני שמואל'** על קצושי"ע הל' פסח (סי' קיז סי' יד) מביא בתו"ד בשם הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטרהא זי"ע (נפ' ה'תש"ק) בעל רבי יבי"ע (זי"ע) "שאלו, כי השאלות מחשך חמץ אשר מודמנים בפסח הם תלויים בהמורה הוראה שבעיר, וכאשר המורה הוראה לומד הלכות פסח קודם לפסח לשם שמים, ומאמין בעת לימודו כי בכח הלימוד שלו יגורר השי"ת לבני עירו שלא יסובבו להם שום שאלות מחמץ ח"ו כל ימי הפסח, אז בודאי יצמח מזה תועלת ושמירה לבני עירו, שלא יסובבו להם ח"ו שום שאלות מתערבות חמץ בפסח..." (ע"ש אריכות בזה)

שיחת חולין של תלמידי חכמים...

דרכו בקודש של כ"ק זקני זצ"ל - בעל ה'תפארת שלמה' - שפעמים הרבה כאשר שאלו ממנו עצה חשיב מילתא דבדחיותא ומפורסם בדבריו הקדושים ושליוותיו אשר השיב בין החסידים הרבה. ויען שרבותינו ז"ל אמרו (סוכה כ"א) "שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה ללימוד", הנני להביא פה מעט משיחותיו הקדושים ממילתא דבדחיותא.

פעם אחת ראה אצל למדן אחד ישר בבית המדרש באמצע הלימוד, והלך אליו זקני זצ"ל להעירו ושאל אותו אם יודע ליישב קושיית רב החובל. הלמדן שהיה בקי בשי"ס ופוסקים תמה, כי עדיין לא ראה ולא שמע מקושיית רב החובל, וכאשר חשב הרבה בזה אמר לו זקני: כוונתי היא על קושיית רב החובל שהקשה ליונה באמת, כמו שנאמר (יונה א, ו): "ויקרב אליו רב החובל ואמר לו מה לך נרדם קום קרא אל אלקיך..." פעם אחת ראה למדן אחד שישב כל הלילה בבית המדרש ולמד שלשה אחרים דפים עשרה תוספות בעיון, והלמדן הזה היה בטבעו אוהב כסף, ויאמר אליו זקני זצ"ל: "יוי העמודים וחשוקיהם כסף" (בפירוש השבט) - למדת ששה עמודים גמרא - **ווי העמודים** - ועדיין יש לך חשק לכסף - **וחשוקיהם כסף**!... ושמעתי בשם זקני זצ"ל שהקשה על מה שאנו מברכין בבוקר ברכת 'הגומל חסידים טובים' לעמו ישראל, והקשה וכי יש חסידים שאינם טובים (ע"י 'תפארת שלמה' ע"ה"י בשער התפילה). ונעשה לבדחיותא, למשל למי שנפל ושבר רגלו האחת ר"ל, ונעשה לו חסד גדול שהיה יכול לשבור ח"ו גם רגלו השנית, וזהו באמת חסד, אבל אינו חסד טוב, ולכך מברכין 'הגומל חסידים טובים' שהיו החסידים גם כן טובים, שלא יפול ולא ישבור ח"ו אפילו רגל אחת...

כ"ק זקני זצ"ל היה מאמס את השינה, ובכל לילה ולילה היה יושב ועוסק בתורה ובעבודת השי"ת. פעם אחת שאל אותו אחד ממקורביו על זה, מדוע הוא מנעם כל כך בשינה, הלא 'לא איברי ליליא אלא לשינתא' (עירובין סה)... והשיב בבדחיותא: רז"ל אמרו (שם) דרב' ששט מסר שניתה לשמיעה... פירוש, מה שהוא היה צריך לישן מסר צוה למשמשו שישן, והוא היה ער ועסק בתורה ועבודה... פעם אחת היו חסידים הרבה על חג השבועות אצל זקני זצ"ל, ומחמת שהיו כמה מאלה חסידים ולא הכינו [סעודות]

עבור 'עולם' כזה, לכן לא היו יכולים לקיים את מאמר חז"ל (פסחים סח.) 'הכל מודים בצרת דבעינן נמי לכם'... וכאשר לקחו פרידת השלום מזקני זצלה"ה אמר להם בבדחיותא: 'שובו לכם לאהליכם', היינו ה'לכם' שחסר לכם פה תקחו אותו לאהליכם שיהיה לכם באהליכם פרנסה וברכה וכל טוב...

נבדו הרה"צ רבי יצחק מרדכי הכהן אב"ד פלאונא זצ"ל - בן בנו הרה"צ רבי צבי מאיר אב"ד ראדאמסק - בספריו 'אהל שלמה' (אות מה) 'עשרת שלמה' (אות סז-סט)

"עומדים צופים" - שלא לטייל בתפילה...

עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש וכו' עומדים צופים ומשתחוים רווחים (אבות פ"ה מ"ח). מקשים אמאי הוצרך לנס של 'עומדים צופים', בשלמא 'משתחוים רווחים' ספיר הוצרך לנס, כדי שיהא מקום להשתחוות, אבל אמאי הוצרך להתקמץ. **ושמעתיה בשם הרה"ק 'תפארת שלמה'** שמכאן רמז שאל טייל אדם בתפלתו, רק עימוד על מקום אחד. ולכן הוצרך שוב להיות צופים, שלא יהא מקום יותר מדאי לטייל, ושפתיים ישיק...

יקר תפארת (ב"ב תשי"ט, עמ' רה, מתוך 'עשרת אבות' - שא"ך עמ' רלד)

"רגלי בהמה כרגלי הבעלים"

פעם אחת זזתו של רבינו חלטה על שבר ברגלה והיה לה יסורים גדולים זמן רב, וכל הרפואות לא הועילו. ובאו בנותיו אליו בועקת שבר, כי היתכן לכולם הוא מושיע ולזוג' היא אמם, לא. וצויה להם שתבוא, ובאה לפניו ומשעתה בידה, חצי הולכת חצי פוסחת על שתי הסעיפים. ובין כך, כשעמדו כולם יחד, עברה פרה לפניו, ואמר רבינו לחעומדים לפניו: הלא איתא בגמרא ביצה (טז) ד'רגלי בהמה כרגלי הבעלים'. הדבר יצא מפיו, ונדע אח"כ, כי באותו יום נפלה הפרה ונשברה רגלה, ואתר רבינו נתרפא על רגלה כשמש צדקה ומאיר.

נפלאות התפארת שלמה (אות קט)

שפע ברכה וכל טוב בגלות החל הזה

דרכו בקודש של כ"ק זקני זצ"ל - בעל 'תפארת שלמה' - היה תמיד לכרך את בני ישראל בברכות טובות וישועות ובני חיי ומזוני, ואמר שהצדיק צריך שיראה שישפיע בברכותיו השפעות טובות הצריכים לבני אדם בעולם השפל הזה, פרנסה וכדומה, וכאשר מפורסם בין החסידים שבעיני פרנסה היה משפיע גדול. ואדמו"ר הה"ק ברשבסקי"ג מו"ר **ה'מצאנו זצ"ל** אמר על זקני זצ"ל **שנתנו בינו מפתחות הפרנסה**. ועיקר עבודת זקני זצלה"ה היה בזה להשפיע שפע טובות ופרנסות לבני ישראל. ופעם אחת היה מתרעם על הצדיקים שהמה בעולם העליון ואמר שהמה בבוזם לגן עדן וטוב להם - המה שוכחים אותנו שאנו עשוי ליוענה. ועיין דברי קדשו בפרשת וארא בדי"ה **יך הרחם אל תרחיקו ללכת העתירו בעדי'**, וז"ל שם:

"כי ר"ר הצדיקים הגדולים בהתייחדם בתורה ותפלה ועליות נשמה גבוה מעל גבוה, הנה הם בטלים לגמרי במציאות זה העולם, ואינם זוכרים כלל מעניני עולם הזה, אשר על כן ביקש דוד המלך ע"ה (תהלים ק, ז): **'רכיני ה' בציון עמך'**, רצ"ל אני אני בעלותי במעלות היחודים הנפלאים בעולמות העליונים, אזי אשכח מעניני עוה"ז מבני ישראל עמך להוריד להם השפעות טובות וחסדים, נא אתה ברחמך הרבים תזכירני בציון עמך, להפיק להם רצון מה', **'ופקדני בישועתך'** (תהלים שם) וכו'.

ועיין גם כן בספר **'תפארת שלמה'** על המועדים (רמזי פסח ד"ה בגמרא קשה) שכתב שם באמצע הדיבור בזה"ל: "כי אמנם זהו העיקר להמשיך ולהשפיע לישראל בגלות השפעות טובות, אם בעוה"ר עדיין משיח לא בא וארכו ימי הגלות, **צריך בעל כרחו להחזיק את ישראל ולהשפיע להם כל טוב, למען יוכלו להתקיים עד ביאת המשיח וכו'...**" (על"ק. ע"ש באריכות). וכוח הזה להשפיע השפעות טובות ולהתפלל עבור בני ישראל שיהיה להם לחם ומזון וכל טוב בהגלות היה הוא

מקיים בעצמו, כאשר סיפר לי חסיד ישיש אחד ששמע ממנו אמירת התורה הניל בהתלהבות עצומה, והתפלל על כלל ישראל שיהיה להם פרנסה וכל טוב.

אהל שלמה (אות מה)

חודש ניסן וחג הפסח במשנת ה'תפארת שלמה'

שואלין ודורשין בהלכות הפסח -

שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם לפסח (פסחים ו, ו)...

כי אמנם הימים האלו של ר"ח ניסן, הנם ימים המבורכין שהם הכלי מחזיק ברכה, מוכנים לקבל כל טוב שהם ימי החסד, כמבאר בספרים. אך צריך להמשיך עליהם מחסדים הראשונים למלא אותם ברכת ד', וזהו הנקרא שאלה מימים הראשונים, כי 'כאן הבן שואל' (ע"י פסחים קטז), וזהו שאמרו **'שוואלין קודם לפסח בהלכות פסח'...**

תפארת שלמה (פר' החודש, ד"ה שואלין)

"פסח" - שפוסח ומעביר על מדותיו

"החג הזה נקרא **'פסח'**, מלשון דלוג ופסיחה (רש"י שמות יב, יג), שהקב"ה מעביר על מדותיו ואינו מסתכל על כובד הפשעים ומעללים רעים של בני ישראל ומעביר עיניו מראות ברע, כדי לקבל מעשרים ברוצן ולעורר הרחמים וחסדים... שם (שבה"ג, ד"ה החג)

"על ידי מוצות פסח נמשך שובע בעולם"

באבנעה פרקים העולם נדון בפסח על התבואה וכו' (ר"ה טו). "ממוצות מצה של פסח בא רב תבואה לעולם, 'תבואתה לראש' יוסף (דברים לג, טו) על ידי הצדיק יסוד עולם. וזה שאמרו (פסחים ע) 'פסח נאכל על השבוע' - על ידי מצות פסח נמשך שובע בעולם..."

שם (רמזי פסח, ד"ה בערב. ע"ש באריכות שער ידי אכילת המצה, "בקדושה וטהרה נמשך לישראל ממנה שפע התורה והמצוות יותר ויותר...")

גדול כנס נה ציאת מצרים שממנו מתנוסס בכל דור דור נסים הרבה לראשאל

"דהנה, אמנם גדול כח הנס של יציאת מצרים, שלא על העת ההוא לבד היה הנס של יציאת מצרים, כי אם מהנס ההיא הרבה לראשאל, כמו שפורר (ר"ה יא) 'בניסן נאכלו בניסן עתידין ליגאל'. וזהו (תהלים ס, ו): 'נתת ליראד נס להתנוסס'. והוא שכתבו (שם ק"א, ז): 'זכר עשה לנפלאותיו' לשון השפעה, להצמיח מהם עוד נפלאות הרבה. וזהו שנאמר (במחשבת פסח): 'והיא שעמדה לאבותינו ולנו' - רצה לומר, כנס של יציאת מצרים עומד גם לנו 'שבכל דור דור עומדים לעלינו לבלותנו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם' - בימים ההם בזמן הזה, על ידי חסד של יציאת מצרים. וזהו שנאמר (שמות יג, ו): **'ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה'** להשפיע במועדה מהימים האלו לימימה בכל שנה והשנה..."

שם (רמזי פסח, ד"ה העושה גדולות)

"מוצות תאכל במקום קדוש"

"אדוני אבי זקני מורי ורבי זצ"ל בספר **תפארת שלמה** כתב לפשט מאמר התבוא (ויקרא ו, ט): **'מוצות תאכל במקום קדוש'**, היינו שהתורה מורה לנו דרך הישרה להכין את עצמו מראש יבוא יום חג הקדוש לקיים מצות אכילת מצה - יכין את עצמו בתשובה שלימה על כל מעשיו הראשונים, להתקדש ולהטהר כדי שיהיה כלי מוכשר ויהיה בקרבו קדוש להכניס המאכל של מצוה במקום קדוש, עכד"ה (ע"י בתפארת לשב"ג כמה דבר"ק בזה). **ואני אומר הפירוש**: 'מוצות תאכל במקום קדוש', היינו שאם ישראל אוכל מצה נעשה ממנו מקום קדוש, שבכח אכילת מצה להכניס בתוכו מקום קדושה..."

נסת יחזקאל להרה"ק רבי יחזקאל מראדאמסק זי"ע "ביהילולא של אא"י מו"ר זצוקלי"ה"

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

"... כל הצדיקים, גם אחרי הסתלקותם - זכותם נשאר עלינו, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (ראה פירוש"י בראשית כ, ח) יציאת צדיק מן המקום עושה רושם לדורות, ורשימו ניכר לעולם להיות נשאר ברכה אחריה. והנה, הצדיקים החם העומדים ברומם של עולם, צדקתו עומדת לעד, להגן על הדור לדורי דורות..."

תפארת שלמה (פר' נח ד"ה א"י צדיק - הב')

תורתך שיעשוני

אלול ב'קלהל יעקב' (כתביו, ב"ק סי' כו) הניח מהא דפסק הרמב"ם (פ"א מאיסור"י ה"ב) דמתעסק בעריות חייב שכן נהנה, וכתב ה'הספ' משנה' דעדיין היינו בידי שמים. ומוכח דליכא איסורא כלל במתעסק, מדלא חייבין ליה אלא בידי שמים; ועוד יקשה להרמב"ם, מדוע נקט רבה טעמא דמלאכת מחשבת, ולא טעמא דמתעסק. ותיירי ד"ל דגם להרמב"ם דבמתעסק בכל התורה ליכא עבירה כלל, מ"מ פטור נמי מתשלומי ממון מטעם קם ליה בדבריה מניה, ולא דמי למתעסק דשבת, משום דכל מתעסק אינו חסרון במעשה העבירה, שהרי העבירה נעשית בשלימות, רק מפני שלא כיוון להמעשה נמצא דלא חטא במחשבתו כלל אלא בטופו בלבד, דהרי מחשבתו לא היתה באותו מעשה, ולכן אין לו עבירה, דלא חייבתו תורה אלא כשחטא גם במחשבתו. אבל ע"פ זה היה מעשה העבירה ולכן מופטר ממנו, דכל שהמעשה היתה עבירה פטור ממנו. אבל מתעסק דשבת אינו חסרון באדם שנאמר שלא חטא במחשבתו, דהא בנתכין למחובר לו וחותר מחובר אחר, חטא במחשבתו ובכחאי גונא חייב בכל התורה (ע"י ח"ס' שבוותן יט. ד"ה פרט) ואפילו הכי פטור גבי שבת, והטעם משום דהוא חסרון בהמלאכה, שכל שהוא שלא בכוחו אינו דומה למלאכת משכן שהיתה מלאכת מחשבת, ומלאכה כזו לא אסרה תורה, ולכן שפיר חייב בתשלומין מפני שאין כאן עבירה כלל.

מתעסק - שהתורה פטרתו - האם עבר עבירה או אין כאן עבירה כלל
בתכלת ויבאנו ונמנועלע השני ובשש (לח. כב). איתא בשבת (עד:) שאם טו בצמר עבדו שהוא מחובר אל הנה פטור, משום דהוי כלאחר יד. ונב' **'שמואל'** (אבה"ע סי' קכג סק"ד) **'ויחלקת מחוקק'** (שם סק"ד) כתבו שהפטור של כלאחר יד נפיק מקרא דמלאכת מחשבת. ונב' **'יעקב'** (סי' ח ד"ה ויל) יצא לדון דבר חדש, דבכל מתעסק - מלבד מתעסק דשבת - איכא עבירה, כמו שזוג, אלא שהתורה פטרתו מחטאת בלבד, אבל עבירה איכא. והסביר בזה דא דמחוייב קרבן עולה ויורד על שגגת מקדש, משום דלא נמנעט מתעסק אלא מחטאת. והוכיח שכן מדאמר רבה ב"ק (כו:): היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה, ועמד, ונפלה, לענין נזקין חייב ולענין שבת פטור, דמלאכת מחשבת אסרה תורה. וקשה, למה לו לך טעמא, הלא הכי הוא מתעסק לכ"ו, דלא כיון כלל למלאכה, ובכחאי פטור מקרא דבה' - פרט למתעסק. אלא על כרחך דכל מתעסק איכא עבירה, לכן הוצרך לפטור דמלאכת מחשבת. ולפי זה כשהזיק באופן זה באבן בשבת, לטעמא דמתעסק פטור נמי ממנו, משום קם ליה בדבריה מניה, ולכן נקט רבה טעמא דמלאכת מחשבת ולא משום מתעסק, דמטעם זה חייב בנזקין, לפי שבשבת אין זה מלאכה כלל.

עַלִּי אִזְרָח

אורחות חיים הלכה למעשה

שאלה: מי שקשה לו לקיים בעצמו בדיקת חמץ, האם יכול לבקש לקטן - כגון נכדו - לבדוק עבורו החמץ?

תשובה: א. הנה, מדינת קיי"ל (בא"ח) היא תלו ס"ד) שבת שהוחזק שלא בדקוהו, ואמרו אשר אה קטן אנו בדקוהו, הרי אלו נאמנים, והוא שיהא הקטן בר דעת לבדוק, הדיינו שהגיע לחינוך. וטעם דנאמנים, משום דבדקת חמץ היא דרבנן, ומדאורייתא סגי בביתו, ועל כן האמנים נאמנים. אבל לפי זה אין להקל אלא קודם שהגיע שעת שבת ערב סגי, שעדיין קודם לבטלו, אבל לאחר שהגיעה שעה שישית, שאין בידו לבטלו, אינם נאמנים, דאז מן התורה צריך לבער ונ"ש (משנ"ב). ומימי' כתיחלה אין לשמוע על אשה או קטן, לפי שהבדיקה כלהתנהיג שבה טורח גדול, ויש לחוש שמא יתעצלו ולא יבדקו יפה ונ"י במשנים ש' ובס"י תלב ס"ה. ועי' בערוה"ש ס"י תלו ש"כ: האדינא דגם בדין בדיקות יתר טובו, ומסתמי' חמץ מהו חמץ, ודחלי נאמנין כל המקומות, ומדקדקות יתר נאמנים. וכן בשו"ע הרב ס"י מבוואר דאנ"י ורדכי הכיחא דאתחזק איסורא אפילו דרבנן אין הקטן נאמן (כמ"ש הרמ"א ביו"ד ס' קכ"ו ס"ג) והכא נמי אתחזק איסורא, שהבית מלא חמץ כל השנה, אפילו כ"י הקטן נאמן לומר בערתי חמץ, והואיל והיה בידו לבער, וכל דבר שהוא בידו לעשותו נאמן לומר שעשהו, ונ"ש (מ"מ - כתוב בשו"ע הרב - מצוה מן המובחר שלא לשמוע לכתחילה בבדיקתו אלא על אנשים שהגיעו לכלל מצוה, והדינו מ"ג ש"ה ואילך). וי"ש.

ועיי'כ בנוגע לשאלה הנ"ל, דרוה שעת הדחק, שאי אפשר לבדוק אלאל על ידי קטן שהוא בר דעת ויודע מה לבדוק, אלא על ידי קטן שאיננו בר דעת. ונ"ל במאמר **שידוק**, ונ"ל (ס"ק ט"ז) דאין קטן נאמן על בדיקת חמץ רק בבית שלהם, דרמי לעייתו שידוק, ומימי ש' חילקיס וס"ל קטן דאין קטן נאמן אף שכל אחרים, עיי'ש בפמ"ג (אי"א סי'ק) דמסיק דטאמן בבדיקת חמץ אף בבית של אחרים (ועיי' בפמ"ג סי' פ' תלו אי"א סי'ק). וכל שכן באופן שהתנדב בודק רק קשה לו לכתוב ולבדוק במקום נמוך וכדו', שיכול לומר שידוק תחת הארון וכדו' **רק אשה אלמנה וכיו"ב**, שאין לה בעל או צאצאים **שידוק** בשבילה, יכולה לבדוק בעצמה ולכתוב בפניה ולבטל אמת'ה **החמץ**.

ב. קטן שמעיד על אדם אחר שבדק הבית ממזג - וסתפקו האחרונים אם גם בזה נאמן, כיון שבידו לבדוק או דלמא דנאמן רק על עצמו ולא על אחרים. ובפמ"ג כ' (סי' תט א"א סק"ח) דנאמן גם על אחרים, עיי"ש.

ג. קטן שיש בו דעת לבדוק ונכנס לבית שכבר בדוק וכבר בידו - נאמן לומר שאכלו כולו או שזרקו בחוץ, ואין צריך להזהר לומר, והטעם, דכשם שהיה נאמן על הבידיק כך הוא נאמן לומר אכלתי, וק"י הוא, דהבדיקה היא בטרחא ואפילו כחי נאמן, ואיכ"ש באומר שאכלו כולו דנאמן ומחזיקו שם, וכיכ בשו"ע הרב סי' תלב שם דמגבינ'ם סי' תלה סק"ז, וכיח בבחי' שם, ענינ'.

ממאת: הגה"צ רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עבלי שיה

דרשות חתם סופר המבואר על שבת הגדול וימי הפסח - דרשות מרן
 החתם סופר זי"ע מבאריה ברא היטב ומפורשים סבוב טעם ודעת, ביאור משולב בלשון קדשו
 שנפסד בלשון הספר המקורי [לעם תורות ומעילות ולבנת הנקודה המרכזית בדבריו הקדושים].
 הובאו בשולי דף הערות **ישערי יוסף**, בשלמותן, והנחת הערות והאורות לתוספת ביאור והרחבה,
 שעשה על ידי צוות תלמידי חכמים. יצא לאור בעני כרכים כלילות ויפי: **כרך א** - על שבת הגדול
וערב פסח (יצא לאור, אשתקד, בתשפ"ד), ותעתיק לאור **כרך ב** - על חג הפסח וספירת העומר.
 הוצאת מכון 'חתם סופר', ירושלים תשע"ח (תקע זמ')

הגדה של פסח משנה שכיר - מעוסר במילקין יקירין וחדושישין מאירין בהורא מעליא ממשנת תורתו של האמן חק' רבי **ישכר שלמה טייכטהאל** זצ"ל הי"ד ראב"ד ורש מתיבתא דק"ק פיטשקא, כולל עניינים השייכים לחג הפסח בהלכה ומנהג, באגדה ודורש, וחסר נלקטו ונעברו מכל ספרי המחבר בצ"ל. בדרך כלל מודר **הספר משנה שכיר** - על ענייני חג האסתר והמסמעת, לעשות אוזנים לתורתו ובעניינים לפי ערכים דבר בדור על אופניו, ונקרא בשם **'קמה אלמתי'**. נסדר ונערך להפליא על ידי כדכ המרבית הרחיג' ר' **ישראל קלינר** שליט"א, יצא לאור ברב פאר וחדר לתקנת חסד הנפשי' נ.י. (מהדורת נאח, תרמ"ז). תכמות ממוצממת. להשיג באר"י: הרחיג' ר' ברוך הכהנסטראם 0527645562 / בארחה: חנות "ביבליאן" - בארא פארק.

לשי"ח בשדה - תזכור רצוף אהבה ליקוט **שאלות ותשובות** במסכתות השי"ס בבלי וירושלמי והלכות שניות ששאל המהר"ם מאת רב הותרה הגאון הגדול רבי **שמריהו יוסף חיים קניטניק**, זצ"ל. נוספו בו עבודות המפתח וספורים נפלאים ומילי הדמפידא. אצל לאור פרק פאה וחדר לביבד יומא דהילולא תליתאי של מרן הגרי"ח זצ"ל ולכבוד סיום שי"ס ירושלמי שנלמדו ברבים על ידי המהר"ם הרחי"ב רבי **שמעון דוד הכהן פריעדמאן** שליט"א מח"ס "שדה צופים" על תלמוד בבלי וירושלמי ושא"י. אדר תשנ"ד (תשנ"ט עמ').

קול אריה על התורה ומועדים - כולל חידושים, פירושים ובדוארים; אמרות טהורות וחושבים יקרים הנפקים ממפמיה הדגה"ק רבי **אברהם יהודה הכהן שווארץ** זצוק"ל אבד"ק **פרעמיסלא** ובסוף מימי אבד"ק **ה' מאד** בעמחים **שו"ת קול אריה** על ד' חלקי שירי טהורות וטהיים. יצא לאור לראשונה מתוך כתבי ד' בשנת תשמ"א, ושוב שנית לאקדשו בשנת תשס"ד, ע"י נכד המחבר הגה"צ **רבי אליעזר עהרענררייך** זצ"ל אבד"ק **מאד**, ותחת זאת יצאו בשני תכנים, מעריכה מחודשת מתוקנת ומושלמת, עם הוספת רבות, מראי מקומות והשוואות, סימני פיסוק וחלוקת קטעים, וגם לרבות הערות קצרות בשולי הגיליון ומפתחות ממורטים בסופו, ע"י בנו הגה"צ רבי **נפתלי עהרענררייך** שליט"א הרב **מאמאד** בהוצאת **חברה מפציי תורה משפחת קול אריה**, ברוקלין נ.י. תשפ"ה (ח"א); בראשית שנת ה'ח"ב - תשפ"ב במדבר מראי ומפתחות ממורטים.

הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

עַלִּי אִזְרָח

אורחות חיים הלכה למעשה

מסכת סנהדרין

ענין ופירוש "דור שבן דוד בא – פני הדור כפני הכלב"

תניא, רבי יהודה אומר, דור שכן דוד בא בו וכו' ופני הדור כפני כלב והאמת נעדרת (צז. וכן)
שינוי במשה במס' סוטה מט). וכתב רש"י ז"ל ב' פירושים: "כפני כלב - דדמיון ממש לכלב, מפני
רבי. לישנא אחרינא, "כפני הכלב", שלא יתביישו זה מזה". לפי הפירוש הראשון תמהו מאד
לומר שפניו יהיו כצורת כלב ממש, ואמנם מאפיין בספר 'פני יהודה' על ספר 'מגלות המאור'
(למאן חלל ג' ח"ב) שכתב על דברי רש"י: "מצינו שהיו חכמים פניהם כפני הכלב..." ועוד יש
לומר, כמו שיש לכלב פנים ממש, שיש לו שפם, וזקן אין לו ככלב". אולם, בפירוש **תפארת**
ישראל על המשניות (סוטה שם), כתב לפרש: "פני הדור כפני הכלב - אמרו הטבעיים
שמקלסתר פניו של אדם יכיר טבעו, יש פניו כשור בסכלותו, ויש כחתול בחפזותו, ויש ככלב
בזמציפותו וכו', אולם אין שום הכרח לאדם, שהוא בעל בחירה לכבוש הניסיה שבטבעו",
והיינו, שמקלסתר פני האדם יורא כימך טעמו, והגם שיהיו לו תכונות ומדות גויות ככלב, עכ"ל
אין הדבר מוכרח שינתנה במדות אלו, כי האדם בעל בחירה הוא לכבוש ונזטייה שבלבבו.

ניתן להשוות בזה את המובא בספר 'אור פני משה' (ר"פ חקת): "שמעתי אומרים, אדיתא בספרים מעשה, המלך אחד שמע מכל אשר בעשה משה איש האלקים נפלאות ותעצומות, המלך הוא היה, מלך בצורת הפרצוף, והסיכ בעתה ושלא צייר אומן המדברת אל משה לצייר דמות הבניתו, ודי כאשר בל אל המלך, ויפן כה וכה וירא כי אין איש בעולם עד המתואר צורת הפרצוף הזה, שהיה מראה סימני מדות רעות ומגומות, להיות נואף ורוצח וכל מדות רעות שבעולם, ויצו המלך להרוג את הצייר הזה, באמרו שמעל בשליחות המלך, ויקח המלך בדברית את הצייר ויאמר לו כזה וזה, וכי כאשר בל הצייר השני אל משה וירא את תואר פניו, והנה הוא תכניתו אשר הביא את הצייר הראשון, ותסמין שערות בשרו באמרו לו למתת קי גם הוא כבואו אל המלך, וערב את לבו ויגש אל משה ויאמר לו כי נכון, והנה בקשתי שתאמר לי מדוע פניך רעים, ואתה אינך דומה לשום פן אדם אשר על פני האדמה, וישל משה רבינו ע"ה ויאמר, אתה פן אדם קרוך מחומר אשר טעניתי מראות, ולכן צפנת משל, הטוב טוב ויאמר למי אשר פניו מורים ומוכיחים להיותו טוב, הלא זה הוא כהר משה שלפי טבעו וזה טוב וזה הדבר הטוב מן אשר פניו רעים עד מאוד, והוא גובר על החמימיות והמפכו לטוב, וזה הוא בעצם אדם לו משפט הטוב לקראו לו טוב, כי הוא על ידי בחירתו טוב. ע"כ שמעתי"

ונתני שיהי מוכנית נדרים: לו"ה יתני ענינים: תפארת ישראל גמ"ס קידושין פ"ד מ"ד (אף עז).

פירושו השני של רש"י הוא כלפי תכוונות ומדות הכלכל בלבד, שדור עקבתא ומשיחא לא תהיה לו מדת הבושה, אשר אין לך מדה טובה ממנה, כאמרו ז"ל (יבמות עט.) "שלשה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים... וכן אמרו ז"ל (נדרים כ.) "תניא, 'בעבור תהיה יראתו על פניכם' זו בושה וכו' מלמד שהבושה מבאיה ילי ראתא חטא, מיכן אמרו וישיב יפה באדם שהוא ביישן, אחרים גומלים כל אדם המתיבשין במהרה הוא חוטא, מן שימון יפה בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני", ואילו הכלכל יש לו מדת העוזה, שהיא היפך למדת הבושה, כאמרו ז"ל (בצהה כה:) שזהכל הוא יתנו שבחיות, ושפיר דומים אלו שאין להם בושה דליבא, אכן לפירושו זה של רש"י "צ"ע קצת הלשון: 'פני הדור כפני הכלכל', מה זה תלי בפנים' דלכא.

והמהרש"א כתב, הדנה ה'כלב' נקרא כן, יען **"כי כולו לב לאדוניו"**, ואמר, שפני אותו הדור יהיה כפני כלב, שמראה כליו הוא אורה, אבל לבו כל עמו, כי לפי האמת האברה נראה לפניה, היא נעדרת כלב". וכן להביא לזה מה שכתב **המהר"ל** (חדושי אדוות ה'ת"א): **"כי אין כל בעל חיים כולם ששים, אבל יש מהם שיש בהם ויתר על כל אחר, כי יש מהם בעלי נפש ויש בהם דעת, ויש בהם שמשוללים מן הדעת לגמרי, וזהו שאמרו שהכלב מכיר קונו... כי הכלב הוא בעל נפש, ולכן יש בו הכרה, ונקרא בשביל זה 'כלב' שהוא כולו לב, ואילו החתול הוא הפך זה שאינו מכיר קונו, היינו האדון שלו, ואין הדבר הזה משום טפשות החתול, קצת מפני שאינו בעל נפש, הפך הכלב שהכתוב ואמר (שעי' נ"א) 'והכלבים עזי נפש', ועזי נפש מורה שהוא בעל נפש, ועוותו הוא הפלגת הנפש, ואחר ההפך נמשך דבר זה שמכיר קונו".** וכן יהיה הדור של עוקבתא דמשיחא, שהנהגתם תהיה ככלב הזה, כולו לב לאדוניו, והיינו, שידרשו את ה' ויהיו מסורים להקב"ה, אכן, רק פני הדור יהיה כיפי הכלב, שיהיה כל זה מן השפה אל החוץ, שיהיו מראים עצמם שפה אהבים וכל לבם לאדוניהם – כמו כלב, אכן לבם כל עצמם, ומדוקדק, **הטעם: "פני הדור כפני הכלב"**, וכן ידייק, אך לא יהיה אלא לפניהם.

וה'עיון יעקב' (סוטה שם) כתב: "פני הדור כפני הכלב, כלומר, שיהיו עזי פנים, כדכתיב (ושע'^נ יא) 'והכלבים עזי נפש המד', כי פרנס לפי הדור שחוצצא יסגא, ובזוהר איתא שמנהיגי הדור יהיו מערב רב, כי ג' סימנים יש באומה זו', והיוני, כי הדמיין לכלב מתפרש עיני פירושי השני רש"י, שתהיה בהם מדת העזות, אלא שפני דבריו מתפרשות המילים: "פני הדור", היינו מנהיגי הדור שפניו הם פני הדור, והם יכפני הכלב", ועומק הדבר הוא, כי על כללות הדור אמר (סוטה שם): "בעקבות משיחא חוצצא יסגא", והכלל הוא שהפרנס הוא לפי הדור, ובכן גם הפרנסים יהיו עזי פנים כמו כלב, ומשווה לזה את דברי זוהר הק' (נשא קכו. רע"מ), שפרנסי הדור יהיו בדורות האחרונים מערב רב, והרי אמרו ז"ל (במסות שם): "שלשה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים", כי אחרי שיהיו עזי פנים אינם מבני ישראל כי אם מערב רב, ודו"ק.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו ששנ

נדבת הרה"ח ר' משה שטרולי שליט"א

לכבוד יומא

דכ"ק האדמו"ר בעל ה'תורת מרדכי' מוויזשניץ זצוק"ל
הרה"ק רבי מרדכי בהרה"ק רבי חיים מאיר זצוק"ל
זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל
ביום כ"ט אדר תשע"ח

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת מרים ע"ה הגה"צ ר' עמרם ניישלאס זצ"ל הי"ד מפקד נלב"ד ביום ב' ניסן תשס"ד התחנצה על ידי בנה הרה"ח ר' יעקב שמואל ווינטערניץ שליט"א	לעילוי נשמת הרה"ח שמואל ב"ר משה חיים ע"ה והואדקערט - אנטווערפן ע בשם טוב ובשיבה טובה הרה"ח ר' יוסף משה זצ"ל הי"ד
--	--

שליט"א

לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת שרה לאה ב"ר יוסף ע"ה
קוואדראט
נלב"ע ביום ה' ניסן תשע"ח
תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

